

L'Anella Cultural, una xarxa d'equipaments culturals connectats en banda ampla

L'Anella Cultural és un projecte d'innovació cultural i tecnològica: interconnecta equipaments amb fibra òptica per compartir i coproduir esdeveniments culturals, com ara conferències i tallers interactius. L'article descriu l'itinerari de tres anys d'aquest projecte i fa valoracions sobre l'impacte de les TIC's en la creació cultural i de nous públics.

Josep Font Sentias

Responsable de l'Anella Cultural del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació

juliol de 2010. Barcelona. Arts Santa Mònica.¹ Els secretaris de Cultura i de Telecomunicacions i Societat de la Informació presenten el protocol de gestió de l'Anella Cultural, que compartiran a partir d'ara aquests departaments del Govern de Catalunya. En el context de l'acte, els comissaris de l'exposició «Matèria condensada»,² mantenen una conversa, mitjançant telepresència, amb el Cellar de Can Roca,³ a Girona. L'exposició transmet en directe els horts de Món Sant Benet,⁴ és a dir, una càmera mostra als visitants l'evolució d'enciams i tomaqueres al llarg del cycle del dia i el pas dels temps. Són recursos *museogràfics* que haurien estat impensables poc temps enrere.

També aquest juliol s'està resolent una convocatòria de subvencions pionera, promoguda pel Departament de Cultura, per contribuir a dotar d'equip audiovisual i de connectivitat els equipaments municipals (espais escenicomusicals, museus, centres d'art, centres culturals, etc.), i possibilitar la digitalització de les seves activitats i la capacitat de connectar-se amb l'exterior.

Aquestes actuacions culminen i signifiquen la consolidació d'uns objectius que havien arrencat tres anys abans, impulsats per un grup d'institucions culturals diverses. Aquest article destaca les fites d'aquest itinerari i fa algunes valoracions sobre les transformacions que la socialització de les tecnologies de la informació i la comunicació suscitarà en els equipaments culturals, la seva programació i, en definitiva, en la gestió cultural.

Setembre de 2007. L'Anella Cultural es va presentar al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB). El conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, els presidents i directors de la Fundació I2CAT, del Consorci Transversal i del CCCB donaven a conèixer un projecte sense precedents: havien establert una xarxa de fibra òptica i havien dotat de l'equipament necessari (fonamentalment audiovisual) quatre centres culturals de Catalunya (a Granollers, Lleida, Olot i Reus), a més del CCCB, amb l'objectiu de compartir i coproduir projectes culturals. A aquest grup pioner s'hi va incorporar, immediatament, el Gran Teatre del Liceu. En un primer estadi es pretenia avaluar la viabilitat i l'impacte de compartir, entre programadors i públics, alguns esdeveniments culturals com ara debats, festivals, visites a exposicions i òperes utilitzant un ample de banda que res tenia a veure amb la Internet comercial.

Cal ressenyar la pluralitat i els rols dels agents impulsors: El Govern de Catalunya va fer-se càrrec de la despesa inicial, finançant la dotació de fibra òptica i l'equip necessari per als

En un primer estadi es pretenia avaluar la viabilitat i l'impacte de compartir, entre programadors i públics, alguns esdeveniments culturals com ara debats, festivals, visites a exposicions i òperes utilitzant un ample de banda que res tenia a veure amb la Internet comercial.

equipaments.⁵ La Fundació I2CAT⁶ aportava el coneixement i l'expertesa tecnològica, ja que la seva missió és innovar en aquest sector, i garantia, amb els estàndards suficients, la transmissió del senyal d'àudio i vídeo al llarg de la durada dels esdeveniments culturals i definint uns protocols d'assajos i de funcionament que, en aquell moment, ni existien ni, per tant, estaven estandarditzats. El CCCB,⁷ a més del propòsit explícit de compartir i exportar projectes amb altres centres culturals, disposava, en el seu organigrama, d'una àrea audiovisual que dona suport a la seva programació habitual (d'exposicions, debats, festivals, etc.). Aquesta composició de recursos humans era —i continua essent— força singular en el parc d'equipaments culturals a Catalunya. El consorci Transversal, constituït per quinze municipis, tenia experiència prèvia a coproduir espectacles i exposicions entre diversos municipis i amb la participació d'ajuntaments de dimensions, dinàmiques i governs polítics ben diferenciats. Com que l'Anella Cultural es va començar a ampliar a d'altres municipis de Transversal, ha estat aquest consorci el que, al llarg d'aquests tres anys, ha portat a terme la coordinació de les activitats de l'Anella, actuant de ròtula entre diferents equipaments i dinamitzant la concreció de projectes que només tinguessin ple sentit amb la participació de diferents centres culturals, mostrant que l'Anella, tant com un mitjà, podia ser un llenguatge cultural propi.

Com s'ha mencionat anteriorment, el Gran Teatre del Liceu va posar des d'un primer moment els títols d'òpera a disposició dels equipaments de l'Anella. La reconstrucció del Liceu —després de l'incendi del 1994— havia finalitzat l'octubre de 1999 amb una dotació tècnica i audiovisual que permetia gravar les seves representacions. Es tracta d'una infraestructura complexa, tant tècnicament (realització d'unes set càmeres, il·luminació, sobretitulació, etc.) com en la vessant jurídica de gestió de drets. El Liceu, que té gairebé tot l'aforament de la temporada venut, havia decidit explorar noves vies per fer créixer i renovar els seus públics, i per ser més present en la societat. Una decisió estratègica valenta que, amb la perspectiva del temps, ha permès transformar i aportar valor a la seva imatge de marca.

L'Anella Cultural significava introduir de ple la Internet2 (que cal no assimilar ni confondre amb la Web 2.0) a Catalunya i, a diferència d'altres experiències homologables, no es restringia a l'experimentació en departaments universitaris o laboratoris especialitzats. Es pretenia, ben al contrari, d'inserir

L'Anella Cultural significava introduir de ple la Internet2 (que cal no assimilar ni confondre amb la Web 2.0) a Catalunya i, a diferència d'altres experiències homologables, no es restringia a l'experimentació en departaments universitaris o laboratoris especialitzats.

la Internet2 en la programació habitual dels equipaments municipals de Catalunya. L'experiència d'aquests tres anys, amb el pòsit d'un centenar de projectes coproduïts i compartits, ha permès establir i valorar diferents tipologies de projectes. Al llarg d'aquesta trajectòria s'han reforçat també els principis constitutius de l'Anella, que s'exposen a continuació.

L'Anella Cultural, un model i tres elements constitutius

Broadcasting i simetria

Fa només tres anys el *broadcasting*, entès com a retransmissió de senyal d'àudio i vídeo digitals a una audiència dispersa i massiva, no formava part del repertori de conceptes habituals en gestió cultural. A partir del ràpid creixement de la retransmissió d'òperes i concerts en els *multiplex* i en sales de cinema de municipis mitjans, que distribueixen el senyal via satèl·lit, convé remarcar que l'Anella Cultural està dissenyada amb una arquitectura diferent. El model *broadcasting* és el d'una oferta que pugui ser d'interès per a grans públics (ja es tracti de concerts o de partits de futbol) i nombrosos receptors silenciosos. L'amortització de la inversió és possible ampliant la demanda o mitjançant economies d'escala entre diferents canals de distribució. L'Anella, en contrast, va ser concebuda per compartir de forma bidireccional les produccions culturals. La idea era que els equipaments poguessin ser emissors i receptors, amb el convenciment que projectes de petit format o produïts per centres culturals mitjans poguessin posar-se a disposició d'equipaments homòlegs. Els elements que sintetitzen aquesta arquitectura són la *connectivitat*, l'*equipament tècnic* i l'existència d'una *comunitat cultural*.

Connectivitat

S'ha afirmat que l'estesa de fibra òptica constituirà el fil per teixir les xarxes de la propera generació, les Next Generation Networks, NGN. Si té recorregut l'analogia de pensar la fibra

òptica a manera d'autopistes i autovies del futur, cal assenyalar que la dotació actual presenta un mapa de *carreteres* deficient per transitar pel futur econòmic, amb autopistes que no arriben al destí desitjat, un sistema de peatges poc regulat, xarxes de fibra superposades de difícil interoperabilitat, etc. La connectivitat i la tarifació pel transport del senyal han constituït, al llarg d'aquests tres anys, un coll d'ampolla per a l'extensió de l'Anella Cultural. En contrast, la ràpida evolució dels programaris que permeten majors compressions del senyal i la consciència pública del valor estratègic d'aquestes infraestructures, amb projectes com Xarxa Oberta, permeten augurar modificacions en aquestes infraestructures a mitjà termini. L'experiència també ha permès constatar que, mantenint els estàndards de qualitat de la imatge i del so, per a la majoria d'esdeveniments, els requisits d'ample de banda eren molt inferiors als 100 Mbps simètrics, que era el requisit inicial quan va arrencar el projecte. La signatura del conveni a què es fa referència a l'inici de l'article preveu, a curt termini, disposar d'un punt neutre d'interoperabilitat que permetrà la interconnexió entre les anelles existents —com l'Anella Científica—, així com que diferents tecnologies i operadores conflueixin sense dificultats. Aquest punt neutre multiplicarà la capacitat d'interconnectar equipaments culturals.

Equipament tècnic

Participar en els projectes de l'Anella requereix la digitalització, la recepció i transmissió de senyal d'àudio i vídeo. Els equipaments necessaris per fer-ho són càmeres, aparells de videoconferència, taules de realització i projectors ajustats a les sales i a la programació que es vol compartir. L'any 2007 va dotar-se de l'equip necessari cinc centres. Aquest 2010, amb la convocatòria de subvencions⁹ a què s'ha fet referència, i amb una aportació del Departament de Cultura d'un milió d'euros, el nombre de centres culturals equipats coneixerà un increment molt notable. L'experiència de l'Anella, en aquest sentit, ha contribuït a modificar la percepció de les necessitats funcionals dels equipaments culturals del futur, i molt especialment la concepció de les sales d'actes. Es fa patent, així mateix, que la digitalització dels esdeveniments culturals contribueix a nodrir la memòria i els arxius culturals del futur, amb unes potencialitats insospitades en el món analògic conegut.

Si té recorregut l'analogia de pensar la fibra òptica a manera d'autopistes i autopistes i autopistes del futur, cal assenyalar que la dotació actual presenta un mapa de carreteres deficient per transitar pel futur econòmic.

Comunitat cultural

L'Anella Cultural va iniciar-se a partir de la voluntat dels responsables d'un conjunt de centres culturals que van decidir, no només de posar a disposició de la comunitat les seves produccions culturals, sinó també de fer créixer aquests projectes amb la interacció que aporta la participació d'altres equipaments. Com s'ha assenyalat, la simetria i la bidireccionalitat és un principi bàsic de l'Anella. Al llarg d'aquests tres anys s'ha anat constituint la consciència de participar en una veritable comunitat de treball, i és potser la característica més enriquidora d'aquest projecte, perquè ha forçat, necessàriament, el treball conjunt d'equips diferenciats, de municipis i dinàmiques molt diverses, com també per la pluralitat de llenguatges culturals tractats. Aquesta transversalitat, però, també ha suposat una gran complexitat organitzativa i no facilita la presa de decisions. El creixement de l'Anella ha fet imprescindible el disseny d'una estructura de prestació de serveis especialitzada, així com determinar el seu finançament. Ja s'ha mencionat que l'Anella es va voler inserir, des d'un primer moment, en la programació habitual dels equipaments culturals. S'ha comentat que el treball col·lectiu constitueix un element bàsic de la cibercultura. L'estructura organitzativa de les institucions culturals actuals, vertical i especialitzada, constitueix un desajust per a aquestes noves formes de treball.

Alguns aprenentatges

En el període 2007-2010 s'han programat un centenar de projectes de gèneres ben diversos: tallers de música electrònica, projectes d'arts visuals, formació en gestió cultural, òperes, debats, hip-hop, creació conjunta de grafitis, taules rodones virtuals, visites guiades a exposicions, poesia, òperes, etc. Amb diferent intensitat, han participat en aquests projectes una quinzena de municipis de Catalunya i s'han organitzat cicles de conferències amb centres com la Universitat d'Indiana, als Estats Units. També s'han fet connexions puntuals amb Andorra i França.

Alguns formats han palesat que l'Anella Cultural és un excel·lent mitjà —i un nou llenguatge per desenvolupar— per a la formació i, més específicament, per a la formació musical i artística. Les experiències amb el col·lectiu educatiu han estat molt fructíferes i l'Anella Cultural ha permès que festivals com el Sonar, Hipnotik o Kosmopolis no siguin una exclusiva de Barcelona.

Fa només tres anys el broadcasting, entès com a retransmissió de senyal d'àudio i vídeo digitals a una audiència dispersa i massiva, no formava part del repertori de conceptes habituals en gestió cultural.

Hi ha hagut projectes *ad hoc* que només tenien ple sentit en el marc de l'Anella, com ara el que Guillamino va coordinar en el marc del Sonarkids. La proposta «De 0 a 100» és un taller introductor i interactiu a la música electrònica, en la qual van participar músics i nens a Barcelona, Granollers, Lleida, Olot i Reus. Els nens executaven ritmes, que es gravaven a cadascuna de les seus i es transmetien d'una seu a l'altra, per fer-los evolucionar. Des de cada seu es podia veure què estaven fent en les altres i la peça resultant, doncs, és una obra col·lectiva.

L'experiència d'aquests tres anys mostra que, en formats com congressos i sessions de formació, l'Anella abarateix considerablement els costos, evita desplaçaments i facilita la presència de directors de ponents que, presencialment, molts equipaments no podrien programar per calendari i costos. L'Anella obliga al treball cooperatiu i a compartir projectes, un repte que, amb l'actual escenari econòmic, serà necessari assumir. L'Anella, per als gestors culturals, transforma notablement la dimensió i la resposta a la pregunta «Què puc programar?». Amb un sistema d'equipaments culturals interconnectats, la forma de planificar i de pressupostar es modifica. Els meus homòlegs, els *partners* per als meus projectes, poden estar ubicats a qualsevol lloc del món. Com s'ha exposat a l'inici d'aquest article, l'Anella Cultural és fruit de la voluntat decidida i de l'entusiasme d'uns agents culturals que han fet créixer el projecte, i han ressituat els rols inicials. De ben segur que, a curt termini, el model de l'Anella traspasarà continents. Tanmateix, tot i l'experiència acumulada i les fites aconseguides, es fa arriscat de fer previsions a mitjà termini, i més en un sector que evoluciona a ritmes molt accelerats: són característiques de la «societat líquida», l'afortunada metàfora que Zygmunt Bauman¹⁰ exposarà en la propera conferència que l'Anella té previst compartir.*

L'experiència de l'Anella ha contribuït a modificar la percepció de les necessitats funcionals dels equipaments culturals del futur, i molt especialment la concepció de les sales d'actes.

Bibliografia

1 <http://www.artssantamonica.cat/>

2 «Matèria condensada. Cuinar ciència». Exposició coproduïda per Fundació Alicia i Arts Santa Mònica, comissariada per Pere Castells i Josep Perelló. La mostra convida a llegir cuina, gastronomia i alimentació amb ulls científics i les reivindica com a activitats genuïnament culturals amb multitud de sabers en joc: És possible participar en una recerca científica sobre el gust amarg o la memòria olfactiva, degustar confitures i mels de vi, alimentar la curiositat amb un espai web accessible amb codis qr i telefonia mòbil o cuinar virtualment amb els elements presentats a l'exposició.

3 <http://www.cellercanroca.com/>

4 Fundació Alicia. Món Sant Benet. <http://www.monstbenet.com/ca/alicia>. Per a la producció de l'exposició es va instal·lar una *webcam* permanent.

5 En el cas del CCCB, la despesa va anar a càrrec de l'Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

6 <http://www.i2cat.net>. El Pla Estratègic Catalunya en Xarxa va permetre, l'any 1999, posar en marxa i2CAT, el primer projecte d'Internet de segona generació d'Espanya i un dels primers d'Europa. Liderada per la Secretaria de Telecomunicacions, la Fundació i2CAT es basa en un partenariat entre el món universitari, l'Administració pública i les empreses per al desenvolupament de la recerca estratègica en la Internet avançada a Catalunya, tant pel que fa a la xarxa, com a serveis i noves aplicacions. Empreses com Abertis i ALPI també hi van contribuir patrocinant l'ús de les seves xarxes de fibra òptica.

7 <http://www.cccb.cat>. El CCCB és un consorci creat per la Diputació i l'Ajuntament de Barcelona. Va iniciar les seves activitats el febrer de 1994, poc després de l'incendi del Liceu. Al web pot llegir-se l'article «Nou notes per a un dècim aniversari», en el qual Josep Ramoneda, el director del CCCB, expressa quin és el rol del Centre amb posicionaments com ara:

- Un centre cultural és un *media*, un espai de comunicació, que té una funció de vinculació amb el món acadèmic, la creació autònoma i la ciutadania, amb la qual cosa es converteix en un espai públic.
- Els límits de les disciplines culturals cada cop són més imprecisos. Per això és feina nostra buscar espais de caràcter mestís, aproximacions des de múltiples perspectives i girar el punt de vista sobre les coses.

Per això el CCCB fomenta la creació a partir de les noves tecnologies i llenguatges, impulsa la investigació artística en àmbits com el multimèdia, potencia la recerca en el format expositiu, exporta les seves produccions a altres centres culturals, museus i entitats d'àmbit nacional i internacional.

8 <http://www.txac.cat>. Transversal, Xarxa d'Activitats Culturals és un consorci públic que s'orienta per aquests principis:

- Assumir el risc de la producció de noves propostes especialment en l'àmbit de la creació i la cultura contemporànies.
- El convenciment que tot el territori és igualment generador i receptor de propostes en el terreny de la creació.

9 DOGC 5637, 27/05/2010, pàgina 41240. http://www.gencat.cat/diari/5637s.htm#1_28000

10 http://www.cccb.org/kosmopolis/ca/activitat-noves_i_velles_dimensio-ns_de_la_desigualtat-35360